

Отбранителната политика на Република България в контекста на Стратегията за национална сигурност и новата Стратегическа концепция на НАТО

*Доклад на министъра на отбраната Аню Ангелов, изнесен
на Националната конференция на тема „Интелигентната отбрана:
националната отбранителна политика и инвестициите в отбраната през
второто десетилетие на 21^{-ви} век”, 29 март 2011 г., София, ЦВК*

Уважаеми дами и господа,

Имам удоволствието да участвам в тази национална конференция и да ви запозная как екипът на Министерството на отбраната разбира „интелигентната отбрана”, то е една актуална тема. Още повече, че днес се навършват седем години, откакто България стана член на най-мощния в света политико-военен съюз за колективна отбрана. Днес е денят, в който бяха депозирани документите ни за членство в НАТО от министър-председателя Сакскобургготски. Седем години се оказаха малко, все едно влизаме в първи клас и в първи клас трябва да започнем наистина в този случай от „а и б”. Защо? Защото продължаваме да наричаме нашите съюзници „партньори”, продължаваме да гледаме на НАТО отвън и в някои случаи продължаваме да мислим по старому, да боравим със стари концепции и това ми дава основание да кажа, че ние сме в първи клас.

Тук искам специално да поздравя Съюза на офицерите от резерва “Атлантик” за актуалната тема на конференцията, а именно да поставят на дискусия именно въпроса за „интелигентната отбрана”.

Организацията на Северноатлантическия договор беше създадена преди 62 години в името на защитата на демократичните ценности. И когато преди 22 години „Желязната завеса” беше свалена, това беше едно от най-големите постижения на непреодолимата воля за свобода, демократичен ред, пазарна икономика и върховенство на закона, постигнато с решаващата заслуга на Алианса. През изминалите години ролята на НАТО беше дебатирана като дори се чува гласове, че организацията вече не е нужна, че е изпълнила историческата си мисия и съществуването ѝ вече не е оправдано. Противно на

подобни предсказания, НАТО показва завидна способност да се адаптира в новите стратегически реалности и продължи да бъде най-успешният военнополитически съюз, който историята познава. Променената стратегическа среда изисква промяна в стратегическия отговор на предизвикателствата и това беше заявената воля на страните-членки да направят организацията по-гъвкава, с по-ефективни способности и по-рационална по отношение на използването на ресурсите.

Вярвам, че идеята на генералния секретар на НАТО Андерс Фог Расмусен за **„интелигентната отбрана“** (smart defense), лансирана на тазгодишната конференция по сигурността в Мюнхен, тепърва ще бъде дискутирана в академичните среди и сред гражданското общество. На нас, на държавните органи, обаче се пада задължението не само да мислим по нея, но най-вече да я реализираме на практика. Генералният секретар вече отправи предизвикателството към нашето мислене, като директно постави въпроса *„по какъв начин НАТО може да помогне на държавите в изграждането на по-голяма сигурност с по-малко ресурси, но с повече координация и кохерентност.“*¹ Това привидно е неразрешимо противоречие, но е същността на виждането за „интелигентната отбрана“. Да изградим такава отбрана или, по друг начин казано, как да постигнем по-добри резултати с по-малко финанси, значи най-напред да имаме вярната стратегическа визия. Тази визия предполага да **излезем от шаблона на досегашните ни схващания и да сме готови да търсим нови решения, да вървим по пътища, които досега не сме и предполагали, че съществуват и могат да бъдат реализирани.** За да стане това, обаче, най-напред трябва да проявим интелигентност в мисленето си.

Вече казах, че трябва да се освободим от това шаблонно мислене. Или по-точно от тези стереотипни нагласи, останали в наследство от времената на Студената война и блоковото противопоставяне, като например да виждаме нашите съюзници около нашите граници като някакви мними противници под

¹ *Building security in an age of austerity*, 4 Feb. 2011, keynote speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at the 2011 Munich Security Conference.

прикритие. Тук за пореден път ще припомня, че националните и съюзните оценки на средата за сигурност в дългосрочен план недвусмислено показват, че заплахата от мащабен военен конфликт срещу територията на страната ни и териториалната ни цялост е незначителна. Дори и такава заплаха все пак да се появи в обозримо бъдеще, ние ще можем по всяко време и при всякакви обстоятелства да разчитаме на системата за ранно предупреждение, на политически и дипломатически инструменти и на безрезервната помощ на съюзниците ни от НАТО. Националната отбрана е неделима част от колективната и това е най-голямото преимущество, което получаваме от членството си в НАТО. Стратегическата концепция на Алианса, приета на срещата на високо равнище в Лисабон потвърди ангажиментите на съюза по чл.5 на Вашингтонския договор като фундамент на колективната и на националната отбрана на страните-членки. В рамките на Северноатлантическия съюз ние можем да градим „интелигентна отбрана” и тя ще ни послужи както да бъдем по-силни в защитата на националните си интереси, така и да можем да подкрепим нашите съюзници в случай на необходимост.

Защитата на териториалната цялост и суверенитета на страната днес, повече от всякога, са надеждно гарантирани от механизмите на колективната отбрана по чл. 5 от Вашингтонския договор. За сметка на това, обаче, предвид параметрите на средата за сигурност, на българските въоръжени сили ще се налага да се справят с рискове и заплахи за националната и съюзната сигурност, идващи отвъд нашите граници. Ето защо трябва да развиваме боеспособна армия, като акцентът е върху формиранията, способни да изпълняват задачи както в страната, така и извън нея. И не на последно място – въоръжените сили трябва да са готови да допринасят ефективно в подпомагането на населението при бедствия и аварии.

Всичко това ще бъде осигурено съгласно Плана за развитие на въоръжените сили посредством изграждането на **единния комплект въоръжени сили**, които са развърнати по единен щат и имат единна система за командване и управление за мирно време и при кризи. Тези сили ще бъдат

модерни и подготвени, доктринално, организационно и технологично съвместими с армиите от НАТО. Когато говорим за съществуващата сега техническа несъвместимост, например на въоръжението на ВВС, трябва много добре да отчитаме, че такава техническа и оперативна несъвместимост ще има, докато имаме такива самолети на въоръжение, независимо от това какви устройства ще сложим на тях. Затова трябва да се мисли стратегически, когато се придобива ново въоръжение и способности. Ако това беше мислено през 2006 г., сега нямаше да е нужно това правителство да мисли за нов многоцелеви изстребител и как може той да бъде осигурен.

В тази връзка не мога да пропусна да спомена, че отделни политици често пъти ни критикуват неоснователно, без да отчитат реално новата среда за сигурност и дори факта, че днес сме неделима част от Северноатлантическия съюз и ЕС. Те твърдят, че неправилно изграждаме приоритетно сили за действие извън границите на държавата, като пренебрегваме териториалната отбрана. Тук за пореден път ще кажа, че днес ние трябва да гледаме реалистично и да развиваме и изграждаме въоръжените ни сили така, че да са готови да се справят с **днешните** рискове и заплахи, а не с онези от вчера. Именно като посрещаме предизвикателствата там, където се появят и във възможно най-ранен етап, ние ще гарантираме по най-надежден начин националната сигурност. Следователно, мисията „Подкрепа на международния мир и сигурност” допринася за отбранителната мисия, като двете са взаимнодопълващи се и, смея да твърдя, синергични.

Дами и господа,

Световната финансова и икономическа криза предопределят не особено благоприятна за икономическия растеж макрорамка поне в средносрочна перспектива. Това, на свой ред, означава, че натискът върху военните бюджети в посока на тяхното намаляване в полза на други сфери ще продължи да нараства, при това той ще се увеличава правопрпорционално на повишаващите се изисквания на данъкоплатеца. Логиката на нещата показва, че в период на преодоляване на последиците от продължителна рецесия в

обществото приоритетни стават сферите на социалната дейност, здравеопазването, образованието и др. Същевременно обаче, предизвикателствата пред сигурността на нашите граждани, на нашето общество и държава стават все по-динамични и непредсказуеми. Следователно, **от нас се изисква да работим по такъв начин, че да гарантираме по-високо ниво на сигурност с по-малко финанси.** Това означава ние да намерим начин да харчим бюджета за отбрана така, че да постигнем повече, и също така прозрачно, така че данъкоплатците да знаят как харчим парите. Въпросът, на който отбранителната ни политика тук трябва да отговори е - как при това положение не само да поддържаме оперативните способности на Въоръжените сили, но и да ги модернизираме.

На национално ниво ние вече имаме утвърдена от Народното събрание първата българска Стратегия за национална сигурност, която се базира на споделените евроатлантически и европейски ценности, дефинира националните интереси, очертава предизвикателствата пред сигурността и показва начините, по които да се справим с тях. Стратегията замени остарялата и вече изпълнила предназначението си концептуална база и е призвана да направлява политиката за сигурност и отбрана на страната през второто десетилетие на 21-ви век.

Отбранителната политика, като част от политиката за национална сигурност и като важен инструмент за реализиране на външнополитическата стратегия на страната, се ръководи от концептуалните документи на съюзно и национално ниво. Въз основа на Стратегията за национална сигурност, отчитайки новата Стратегическа концепция на Алианса и Лисабонския договор на ЕС, ние вече имаме разработена нова Национална отбранителна стратегия, която ще бъде приета от Министерски съвет. Следователно, отбранителната ни политика вече разполага с една осъвременена концептуална база, която ще стане основа за разработването през тази и следващата година и на доктриналната ѝ част. Предстои да имаме нов комплект от доктрини, като до края на годината ще бъде разработена и нова доктрина на Въоръжените сили, а през 2012 г. – тези на оперативно и тактическо ниво.

С удовлетворение мога да отбележа, че **2010 г. за нас беше една успешна и смее да твърдя – основополагаща – година на стратегическо преосмисляне.** В тяхното триединство, проведеният през годината Преглед на структурата на Въоръжените сили, приетата от Народното събрание Бяла книга за отбраната и Въоръжените сили на Република България, и приетият от Министерския съвет План за развитие на Въоръжените сили, заедно с промените в правно-нормативната база, създадоха необходимите условия за реализиране на императивите на една модерна отбранителна политика.

В края на миналата година започна и разработването на Дългосрочен инвестиционен план-програма на Министерството на отбраната, който беше приет вчера от Съвета по отбрана. Той се явява логично допълнение на Плана за развитие на Въоръжените сили и ще осигури основата на една последователна и прозрачна инвестиционна политика. Заложените в този план инвестиционни проекти ще бъдат представени, в зависимост от стойността им, за утвърждаване от правителството или парламента. И тук, за пореден път, ще подчертая пълната прозрачност в работата на Министерството на отбраната и прилагането на реален граждански контрол върху дейността на въоръжените сили. Затова не можем да приемем за основателни появилите се критики за диспропорции във военната и цивилната експертиза в интегрираното Министерство на отбраната и нарушение на единоначалието във Въоръжените сили. Приетата вчера от Съвета по отбрана, по предложение на постоянния секретар и началника на отбраната, нова структура на Министерството на отбраната, която предстои да се въведе от 1 юли 2011 г. се базира на реално съкращение на състава от 20 %, като за Щаба на отбраната намалението е 11 %. Това е ярък показател, че не пренебрегваме военната експертиза.

Благодарение на реформите в отбраната, които протичат в момента, България ще бъде в състояние да реализира своя дял от отговорности, произтичащи от Стратегическата концепция на Алианса и от Договора от Лисабон и следователно – ще може да изгради своята „интелигентна отбрана“. В основата на всяка надеждна отбранителна система обаче стоят

способностите на Въоръжените сили. Именно чрез тях се реализират целите на отбранителната политика. Ето защо именно върху способностите са фокусирани нашите усилия. Ние работим за тяхното укрепване и развитие, така че те да бъдат адекватни на средата за сигурност и най-вече използваеми, а не фиктивни.

Що се отнася до способностите, държа да отбележа, че те не се изразяват само в придобиването на въоръжение и бойна техника, както мнозина смятат. Под способност се разбира възможността за изпълнение на дадено действие за постигане на определен резултат, при определени условия и в съответствие с възприетите стандарти, а възприетите от нас стандарти са тези на НАТО.

Досега са казани много думи и са предлагани различни решения за това как при ограничени ресурси за отбрана да осигурим наличието на достатъчно способности, с които да въздействаме на средата за сигурност в благоприятна за националните и съюзните интереси посока. Още от началото казах, че трябва да се насочим към нови пътища за постигане на нашите цели. В този контекст, ще спра вниманието Ви на един от възможните и работещи подходи, който, убеден съм, за в бъдеще ще намира още по-широко приложение в НАТО и ЕС, а именно – многонационалните решения в изграждането, развитието и поддържането на отбранителни способности.

За да можем да имаме „интелигентна отбрана”, все повече ще разчитаме на обединяване на усилията ни и на ресурсите ни с тези на нашите съюзници. Това значи, че там, където способностите са скъпоструващи по отношение на придобиване, поддръжка и подготовка на личния състав, отсега нататък ще разчитаме на все по-тясна координация между държавите-членки на НАТО, и най-вече на съседните на България страни от Алианса. Убеден съм, че обединяването на способности и споделянето на разходите ('pooling and sharing') и поставянето на засилен акцент върху изграждането на съвместни способности ще направят Алианса по-силен и много по-ефективен.

Ясно е, че дори за големите държави е трудно, а за малките дори е непосилно, самостоятелно да изграждат пълния спектър от способности, при това качествено и в достатъчно количество. В противен случай резултатът ще е дублиране на усилията и разхищение на ресурси, което в никакъв случай няма да направи Алианса по-силен. Виждането ни е, обаче, че тези решения, било на двустранна или многостранна основа, следва да водят не само до осигуряване на оперативни способности, но най-вече – да повишават оперативната съвместимост в НАТО. Ние можем да разглеждаме съвместно плановете си за модернизация и да решим къде и как може да се кооперираме. В тази връзка ЕС също има все още неразкрит потенциал, а Европейската агенция по отбраната предстои тепърва да развива дейността си в това направление.

Както аз и моите колеги, министрите на отбраната от НАТО, решихме по-рано този месец, изграждането на способности чрез многонационални и новаторски подходи ще бъде не само окуражавано, но и всестранно подпомагано чрез дейността на Алианса. Това залегна в политическите указания за развитие на способностите. Един от ключовите елементи на този процес е стратегическото партньорство, включително между НАТО и ЕС. Държавите имат само по един комплект въоръжени сили и техният мениджмънт трябва да се осъществява по най-ефикасния възможен начин. Още повече, че тези сили служат еднакво добре както в рамките на ръководените от НАТО операции по поддържане на мира, така и за нуждите на колективната отбрана. В настоящата бюджетна ситуация необходимостта НАТО и ЕС да работят заедно и да се възползват от такива подходи, за да се избегне ненужно дублиране и да се постигне по-голяма ефикасност, е по-належаща от всякога. Затова и ние участвахме, участваме и ще продължим да участваме активно в дейностите, свързани с работата на създадената целева работна група за разработване на многонационални и иновационни подходи в области, като: придобиване на въоръжения, използване и поддръжка на системите, подготовка на силите, инициативи по способностите и организация на силите.

Що се отнася до конкретни възможни решения, ще ви запозная с някои инициативи в това отношение. Вярвам, че това ще бъде само началото на един работещ и все по-разширяващ и задълбочаващ се процес, както на ниво НАТО, така и в ЕС. Считам, че този подход, особено що се отнася до страните от Югоизточна Европа, ще ни предостави неоткрити досега възможности за придобиване на многонационални отбранителни способности, които иначе самостоятелно не бихме могли да си позволим в обозримо бъдеще.

При изграждането на способности за ВВС няколко държави от Централна и Югоизточна Европа имат планове за придобиване на нов многоцелеви изстребител. Това отваря възможност за тези държави да потърсят по-тясно сътрудничество помежду си. Това може да стане в областта на обучението, обслужването, ремонта и т.н.

Що се отнася до вече направеното, нека вземем като най-пресен пример споразумението между България и Гърция по Air Policing (охрана на въздушното пространство). В процес на подготовка е подобно споразумение с Румъния, а с Турция вече водим преговори. Между другото, България вече е провела редица разговори с Румъния относно идентифицирането на възможни бъдещи решения по отношение на провеждането на съвместни тренировки на екипажите и съвместно обслужване на дежурните изстребители. Освен това, с удовлетворение ще отбележа, че България участва заедно с още 9 страни от Алианса и две държави-партньори в инициативата на НАТО за стратегически въздушен превоз. Страната ни разполага с летателни часове за транспортни самолети С-17, които биха могли да бъдат използвани в подкрепа на съюзната политика в различни кризисни ситуации. Между впрочем, вече предложихме част от нашите часове за евентуална хуманитарна операция в Либия. В този контекст ще отбележа и участието ни в развитието на програмата на НАТО за съюзно земно наблюдение, която ще осигури съвместно придобита и използвана от държавите-членки съюзническа система за наблюдение на земната повърхност от въздуха.

Многонационални решения на държави-членки на НАТО на регионална основа биха могли да бъдат открити не само за Военновъздушните сили, но също така и в други сфери, а защо не и за Военноморските сили, между флота на България, Румъния, Турция? България вече е отправила предложения към Румъния за разширяване на обмена на информация в сферата на морската сигурност, за провеждането на съвместни учения и тренировки, за оптимизиране на логистичното осигуряване на кораби при общо участие в морски операции и за провеждане на съвместни учения, с цел подпомагане процеса на сертификация на декларираните кораби и съвместното използване на национални оценители.

Освен горепосоченото, България има възможност и да изгради и Център за компетентност (Center of Excellence) „Военна поддръжка на гражданските власти” в подкрепа на развитието на гражданско-военните способности при управление на кризи. Той също би могъл да бъде насочен евентуално и към обединяване на ресурсните усилия на България и Румъния за координиране на отделните национални организации и за установяване на единни процедури и стандарти при подготовка на длъжностни лица в министерствата на отбраната на двете държави.

В този ред на мисли, не мога да не изтъкна и значението на важността на развитието на оперативните възможности на Многонационалните мирни сили в Югоизточна Европа. Основната цел е да имаме една функционираща бригада, готова да бъде развързана в операции по поддържане на мира, като така изразява споделената визия на страните от Югоизточна Европа и техния принос към укрепването на сигурността. По този начин ще реализираме визията си за **развитието на регионалните военнополитически инициативи като част от евроатлантическата перспектива на региона**. В името на по-ефективното използване на ресурсите, България вече предложи щабът на бригада „Югоизточна Европа” да бъде постоянно разположен на наша територия от 2015 г. Идея, която вече получи положителен отзив от редица страни-участнички в инициативата.

Всичко това, което изложих по-горе като част от провежданата отбранителна политика, произтича от и допринася за реализацията на съюзната и националната концептуална база. Има обаче още един основен, ключов елемент, от нашите усилия, който е решаващ за нашия успех. И това е интегритетът, или с други думи – непрестанна и ефективна борба с проявите на корупция в системата на отбраната. Без него и най-блестящите планове ще бъдат компрометирани. **Интегритетът е част от нашата стратегия. Той стои и в основата на стратегиите на НАТО и ЕС и се явява незаменимо условие за „интелигентната отбрана”**, за по-ефективно и прозрачно разходване на средствата в условия на недостиг. Тук мога със задоволство да отбележа участието на България в инициативата на НАТО „Изграждане на интегритет в отбраната”. Тя вече се доказва като успешен инструмент за засилване на прозрачността и отчетността, насърчаване на доброто управление и усвояване на добрите практики. Ние вече приключихме нашия Процес на самооценка, имаме оценката на съответните органи и сме готови да споделим опита си и с други държави, най-вече с тези от нашия регион.

Дами и господа,

След като вече засегнах въпроса за стратегическото преосмисляне и новите начини за изграждане на способностите, не мога да не спомена и развиващите се кризисни събития в Северна Африка, широкия Близък Изток и най-вече в Либия. Пряко или косвено, в една или друга степен, събитията в Либия засягат и нас. Затова е уместно още от сега да си отговорим какво могат да направят НАТО и ЕС при подобни ситуации, така че да гарантираме сигурността на нашите държави, граждани и общества. Защото те могат да бъдат в пълна сигурност единствено, ако обстановката в света е стабилна. Ето затова ние трябва да сме готови винаги да посрещаме предизвикателствата – където и когато възникват. Това обаче ще го постигнем като се ръководим от надеждна стратегия, като сме обединени от споделена визия и най-вече като градим и развиваме „интелигентна отбрана”!

Благодаря Ви за вниманието!